

היום נלמד בעזרת ה':

עירובין דף לו

הגמרא שאלה סתירה בדברי רבי יוסי, שבמשנה היקל בספק אם נטמא העירוב שהעירוב כשר, ואילו לגבי אדם שטבל במקוה ספק כשירה מחמיר שהאדם טמא. הגמרא מביאה כמה תירוצים.

שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה. כיון ששורש דיני טומאה הוא מדאורייתא, החמיר רבי יוסי גם בספק טומאה מדרבנן. אבל בספק איסור תחומין שמקורו מדרבנן (לדעתו), היקל בספק.

הא ידידה הא דרביה. דברי רבי יוסי במשנה נאמרו בשם רבו, וכפי שמובא במשנה בהמשך דברים שאמר רבי יוסי בשם רבו אבטולמוס, אבל דבריו לענין טומאה הם דברי עצמו.

העמד טמא על חזקתו. החילוק בין המקרים הוא: באדם שטבל במקוה - מדובר שהמקוה לא נמדדה קודם וא"כ אין לנו חזקה שהיא כשירה, ולכן אנו נשארים רק עם חזקת האדם הטבל שהוא טמא. אבל לגבי עירוב יש לנו כאן שתי חזקות מנוגדות: מצד אחד 'חזקה' על התחום - שהתחום של מניח העירוב נשאר בביתו כל עוד לא השתנה הדבר. ומאידך יש לנו 'חזקה' על התרומה שהונחה לצורך העירוב - שהיא טהרה כל עוד לא השתנתה לטומאה, ומשכך אנו הולכים לקולא בדרבנן.

תניא כיצד אמר רבי יוסי. אם בזמן שהניח את העירוב הוא היה כשר ורק אח"כ נוצר הספק, כמו במקרה שלאחר שהניח את העירוב הוא נטמא, ונוצר ספק אם קרה הדבר לפני בהשמ"ש (שזהו זמן קניית העירוב) או לאחמ"כ. דוגמא נוספת במקרה שלאחר הנחת העירוב, נפלו לתוך הפירות החולין שהונחו לעירוב פירות של תרומה האסורים באכילה לישראל (דבר זה נקרא 'מדומע') - וספק אם קרה הדבר לפני בהשמ"ש או אח"כ - העירוב כשר. אבל אם כשהניח את העירוב כבר היה ספק אם הפירות טהורים או לא, וכן אם הם נדמעו או לא העירוב פסול.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

היו לפניו שתי כיכרות. כהן שהיו לו שתי כיכרות של תרומה: אחת טמאה ואסורה באכילה, ואחת טהורה ומותרת. ואמר לשליח שיערב לו בטהורה בבל מקום שהיא נמצאת, ולקח השליח את שתי הכיכרות ועירב. נמצא שיש כאן ספק איזו כיכר היא הטהורה שעליה חל העירוב.

הגמרא מסתפקת אליבא דרבי מאיר הסובר (במשנה) שספק עירוב נשאר ספק - האם כאן יודה לקולא, מכיון שיש כאן ודאי עירוב רק שלא יודעים מיהו?

ומסתפקת אליבא דרבי יוסי שהיקל בספק עירוב - האם כאן יודה לחומרא מכיון שבמשנה מדובר שבשעת הנחת העירוב הוא ידע שהכיכר היא של העירוב והיא טהורה, ורק אח"כ נוצר הספק. אבל כאן בשעת ההנחה כבר יש ספק מיהו העירוב?

כיכר זו היום חול. אדם האומר על כיכר לחם שהיום היא תשאר חולין אבל מחר הוא מקדיש אותה, ואח"כ אמר לשלוחיו שיערבו לו בכיכר זו - עירובו עירוב. אבל אם אמר להיפך שהיום תהיה קודש ולמחר חולין (כלומר שמחר תחולל על כסף שיש לו בבית ותצא לחולין) - אין עירובו עירוב.

אף שבשני המקרים העירוב נקנה בין השמשות שהוא ספק יום ראשון ספק יום שני - ולכאורה אין הבדל בין המקרים?

לגין טבול יום. כד שנטמא מטמא את התרומה שתיגע בו. ולאחר שיטבילו אותו (והוא 'טבול יום') הוא עדיין מטמא עד שיעריב שמשו בשקיעת החמה. כלי טבול יום מטמא רק את התרומה ולא את החולין או את המעשר.

כד טבול יום שמילאוהו יין מהחבית של מעשר ראשון (שקיבל הלוי), והלוי עדיין לא הפריש ממנה תרומת מעשר (הניתנת לכהן) - ומשכך דין היין כ'טבול' ואסור באכילה, וממילא אינו ראוי לערב בו. ואם אמר הלוי שהיין שבכד יהיה תרומת מעשר על הין שבחבית משתחשך - דבריו קיימים והתרומת מעשר טהורה, שהרי משחשיכה כבר הכד טהור. ואם הוסיף ואמר לשליחים שלו שיערבו לו בכד הזה - אין עירובו עירוב.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

רבא למד מכאן שהעירוב נקנה 'בסוף היום' כלומר ברגע הראשון של בין-השמשות, ולכן העירוב לא הועיל מכיוון שבזמן בהשמ"ש הוא עדיין טבל. אבל אם העירוב היה נקנה 'בתחילת יום' השבת, כלומר ברגע הראשון של חשיכה, אין סיבה שהעירוב לא יחול.

משנה: אדם יכול להניח שני עירובי תחומין, אחד בסוף אלפיים אמה לצד מזרח ביתו ואחד בסוף אלפיים אמה לצד מערב ביתו, ומתנה ואומר: אם יבואו נכרים מן המזרח ואני צריך לברוח מהם לצד מערב, יקנה לי העירוב שבצד מערב ויהיו לי שם ארבעת אלפים אמה. (ואפילו שהנכרים יבואו רק למחר בשבת, בכל אופן קנה לו עירובו בבין השמשות משום ש'יש ברירה', והתברר למפרע איזה עירוב קנה לו). וכן מתנה ואומר: אם הנכרים יבואו לכאן ולכאן (= למזרח ולמערב), לאיזה צד שארצה אלך. ואם הם לא יבואו בכלל הרי אני כבני עירי, כלומר שיש לי אלפיים אמה לכל צד כשאר בני העיר שלא עירבו (שהעושה עירוב לצד אחד יכול ללכת לאותו צד ארבעת אלפים אמה, אבל הפסיד את האלפיים אמה שיש לו בשאר הצדדים).

וכן מתנה ואומר: אם יוודע לי שבא חכם לצד מזרח (=מחוץ לתחום) ואני רוצה ללכת ללמוד ממנו תורה, עירובי למזרח וכו' כנ"ל. רבי יהודה אומר אם באו שני חכמים אחד למזרח ואחד למערב אחד מהם הוא רבו, מותר לו ללכת רק לרבו, לפי שבודאי היתה דעתו שיקנה לו עירובו זה. ואם היו שניהם רבותיו, ילך לאיזה צד שירצה.

גמרא: רבי יצחק הביא ברייתא שכתוב בה הפוך ממשנתנו - שהוא חפץ לברוח מהחכם וללכת אל הנכרים. הגמרא מיישבת את הסתירה: במשנתנו מדובר בנכרים 'פרהגבני' (= גבאי מס) שהוא בורח מהם, ובברייתא מדובר בנכרים מרי דמתא (= מושלי העיר) שהוא רוצה ללכת אצלם לפייסם. במשנתנו מדובר בחכם 'מותיב פרקי' (= דורש ברבים) שהוא רוצה ללכת אצלו, ובברייתא מדובר בחכם מקרי שמע (= מלמד תינוקות) שבא לגבות ממנו וממון והוא בורח ממנו.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

למדנו במשנה שלדעת רבי יהודה אם באו שני חכמים אחד למזרח ואחד למערב ואחד מהם הוא רבו, מותר לו ללכת רק לרבו. ולדעת חכמים מותר לו ללכת למי שירצה, כי לפעמים נוח לו בחברו יותר מרבו.

אמר רב: משנתנו שאמרה שלדעת רבי יהודה 'יש ברירה' (= שלדעתו אם היו שניהם רבותיו ילך לאיזה צד שירצה), נדחית מפני הברייתא ששנה חכם בשם 'איו' שאומרת שלדעת רבי יהודה 'אין ברירה' - שאין אדם יכול להניח שני עירובים ולהתנות על שני חכמים שיבואו למחר, משום שבבין השמשות שאז העירוב קונה אין הדבר מבורר איזה עירוב קנה לו. אלא יכול להתנות רק על חכם אחד - שאם יבוא למזרח יקנה לו עירובו שבמזרח, ומדובר שכבר בא החכם לאחד מן הצדדים בערב שבת, אלא שזה שמניח את העירוב עדיין לא יודע לאיזה צד החכם כבר בא, ורק בשבת יתברר לו הדבר. ונמצא שאין זה שייך לדין 'ברירה' שהרי כבר מערב שבת מבורר איזה עירוב קנה לו, אלא שהוא עדיין לא יודע.